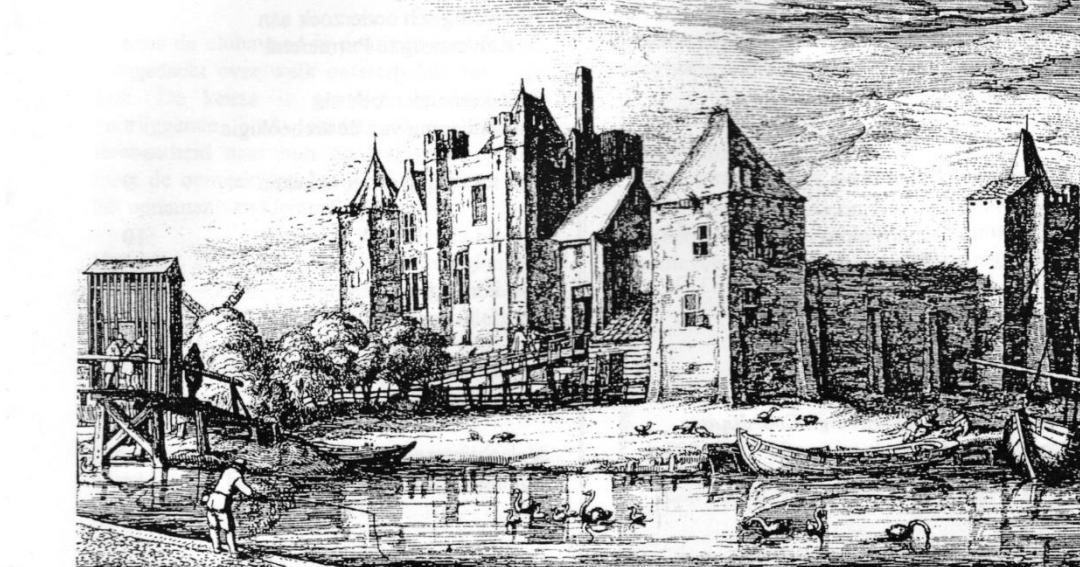

ONDER N.A.P.

t^r SLOT te PURMERENDT, in Noort Hollandt. *Griffier Fecit et excus*

**NIEUWSBLAD VAN DE
ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP
PURMEREND**

Onder N.A.P. is het bulletin van de Archeologische Werkgroep Purmerend onder redactie van Ivo Duppen en Rob Teunissen.

De Archeologische Werkgroep Purmerend is opgericht per 22 december 1995 en ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Alkmaar onder nr. V 40626264.

De werkgroep heeft haar werkavond elke dinsdag van 20.00 tot 22.00 uur in Gebouw "de Ark" Wilhelminalaan 1, 1441 EK Purmerend (tevens postadres).

Telefoon: 06-50867631

Het huidige bestuur is als volgt samengesteld:

Voorzitter

Rob Teunissen 0299-437174

Penningmeester

Jan van Waard 0299-683195

Algemeen bestuurslid

Sjaak Bosma

Nico van den Brom

Voorbereidend Opggravings Coördinator

Paul de Groot 06-18316092

Public Relations

Sjaak Bosma 0299-471758

De contributie per jaar bedraagt:

- voor volwassenen € 16,00
- voor jeudleden (t/m 17 jaar) € 11,50
- voor donateurs minimaal € 7,00

Bankrekening: Fortis Bank 98.02.09.013

Aanmelding als lid of donateur kan schriftelijk aan bovenstaand postadres, maar ook op de werkavond.

Vriendelijk verzoek om bij verhuizing uw nieuwe adres schriftelijk door te geven.

Voorblad: 't Slot te Purmerend (afb. SAW)

© Archeologische Werkgroep Purmerend
Purmerend, november 2001

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Bestuursmededelingen	3
Schenkeningen	3
Uw aandacht alstublieft	4
Archeologisch onderzoek aan de Kalversteeg te Purmerend	4
Stadskernonderzoek als ondersteuning van de archeologie	7
Een schenking nader bekeken	9
Een lid van de A.W.P. vertelt	10
Een vondstwaarneming aan de Koemarkt	11
Te verwachten opgravingen komende periode	14
Verschijnen eerstvolgende nummer "Onder N.A.P."	14

Voorwoord

Beste leden, donateurs of belangstellenden,

Ik ben blij met de totstandkoming van de thans voorliggende "Onder N.A.P.". De vernieuwde aanpak, die ik samen met Ivo Duppen heb doorgezet, kan mogelijk bijdragen aan een regelmatige frequentie van uitgifte in het jaar (minimaal 2 maal).

Tijdens de clubavond is door een aantal leden meegedacht over welk ontwerp hun het beste leek. De keuze is gevallen op het thans voorliggende blad, omdat de stijl en de leesbaarheid naar hun oordeel goed is. Ook leent de opmaak van het blad zich beter voor het opnemen van kleinere illustraties.

Het blad krijgt een aantal vast terugkerende rubrieken, wat de leesbaarheid vergroot. Leden en niet-leden kunnen kopij aanleveren, waarmee de redactie het volgende blad kan vullen. De redactie beoordeelt, maakt keuzes, vult aan en corrigeert waar nodig de artikelen.

Graag nodig ik uit om ook uw aandeel te leveren voor het blad. Ik wens u verder veel leesplezier voor nu en in de toekomst.

Rob Teunissen, uw voorzitter

Bestuursmededelingen

Zoals u misschien weet, is het huidige bestuur door (tussentijds) aftreden van bestuursleden niet meer op volledige sterkte. De functies van secretaris (v/h Gerard Vermeulen), 3^e algemeen bestuurslid (v/h Erik Machiels) en 4^e algemeen bestuurslid zijn vacant (v/h Paul de Groot).

De Voorbereidend Opgravings Coördinator neemt op ons verzoek ook vaak deel aan de vergaderingen. Mogelijk wilt u eens bij u zelf te raden gaan, of u wilt aanschuiven aan onze bestuurstafel?

Het "Historisch Platform", bestaande uit leden afgevaardigd uit de Vereniging Historisch Purmerend, Het Purmerends Museum en de

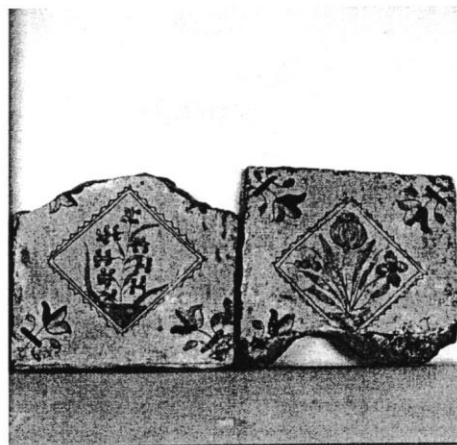
Archeologische Werkgroep Purmerend, onderzoeken momenteel de mogelijkheden om te komen tot een samenwerking op specifieke onderdelen.

Hierbij valt o.a. te denken aan de gezamenlijke registratie van een bibliotheek, maar ook andere mogelijkheden worden niet uitgesloten. Alles is nog in een beginstadium. Op termijn wordt verwacht dat ook Het Streekarchief Waterland een gesprekspartner kan zijn.

Wij houden u natuurlijk op de hoogte, van de voortgang, van dit bijzondere initiatief.

Schenkeningen

Jan Lankelma kwam op onze clubavond van 9 oktober jl. met twee grote fragmenten van oude wandtegels binnenlopen.

De twee tegels uit een waterputje op de Gouw te Purmerend (eigen foto).

Het verhaal, dat deze wandtegels uit een waterputje zijn gekomen, dat zich op het terrein bevond van het Heerenlogement op de Gouw 58 in Purmerend was ons niet bekend. Bij de sloop van het pand dat aan de Gouw stond, kwamen enkele vroegere funderingen vrij te liggen en tevens een waterput.

Deze waarneming werd in 1987 gedaan door leden van het eerste uur van onze werkgroep.

De twee tegels hebben een bloemendecor in een gekarteld kwadraat met als hoekvulling een lelie. De tegels kunnen wij plaatsen in de periode van 1630-1660. (Bron: De Nederlandse Tegel, decor en benamingen 1570-1930.)

De **Vereniging Historisch Purmerend** heeft ons een kopieermachine geschonken, waarvoor wij hen zeer erkentelijk zijn.

De **familie Kerk** schonk ons een grape, afkomstig uit het centrum van Purmerend en enkele zalfpotjes. Over de grape zal Paul de Groot verderop in dit blad uitvoerig ingaan.

Uw aandacht alstublieft

Zijn er mensen die nog oude lappen, óf handdoeken/theedoeken over hebben voor de vereniging? Wij kunnen ze komen ophalen.

Archeologisch onderzoek aan de Kalversteeg te Purmerend

(delen met toestemming overgenomen uit het ADC Rapport 63 d.d. november 2000)

1. Inleiding

Het Archeologisch Diensten Centrum (ADC) heeft van 3 tot en met 12 april 2000 in opdracht van de gemeente Purmerend een archeologisch onderzoek uitgevoerd aan de Kalversteeg te Purmerend.

Het onderzoek is uitgevoerd door het ADC in goede samenwerking met de Archeologische Werkgroep Purmerend (AWP).

De Kalversteeg ligt tussen de Koemarkt en de Gedempte Where in Purmerend. Op grond van eerdere opgravingen aan de Achterdijk in 1993, waar restanten van een oud dijklichaam uit de 14^e eeuw werden aangetroffen (kleiplaggen van 40 x 75 cm), werd verwacht hier een voortzetting van dit dijklichaam aan te treffen. Bestudering van het kaartmateriaal leidde tot het vermoeden, dat hier kort na de middeleeuwen (tot ca. 1500) bewoning zou hebben plaatsgevonden.

Doel van het onderzoek was:

- Vaststelling van de richting en de opbouw van de dijk;
- Het verzamelen van documentatie en het in beeld brengen van eventueel aanwezige postmiddeleeuwse bewoningssporen.

2. De postmiddeleeuwse bewoning

De funderingen van de panden die sinds de eerste helft van de 17^e eeuw op de onderzoekslocatie hebben gestaan bevonden zich direct onder het huidige straatniveau. De funderingen van tenminste drie verschillende huizen of gedeelten daarvan zijn blootgelegd. Twee huizen lagen noord-zuid en werden door een smal steegje van elkaar gescheiden.

Door omstandigheden was de opgravingsput beperkt, waardoor de exacte omvang van de huizen niet achterhaald kon worden. Zowel in de oostelijke als in de westelijke wand van de opgravingsput bevonden zich muurresten, vermoedelijk de buitenmuren van beide huizen. In dat geval was de breedte van beide huizen ca. 6 meter.

Een trapsgewijs opgebouwde fundering, zoals deze werd aangetroffen, in één van de werkputten in het opgravingsgebied (eigen foto).

In de noordelijke opgravingswand zijn ook muurresten gevonden, maar of het de

noordelijke buitenmuren betreft is niet met zekerheid te zeggen.

De zuidelijke buitenmuur van het huis ten oosten van de steeg is wel met zekerheid vast te stellen, waardoor dit huis een vermoedelijke lengte van ca. 14 meter heeft gehad.

Ongeveer twee meter ten zuiden van het laatst genoemde huis bevonden zich zogenaamde booggewelven van de fundering van een derde huis. Dit huis leek in tegenstelling tot de andere twee huizen oost-west georiënteerd te zijn. Van dit huis is slechts een klein deel opgegraven, waardoor er geen uitspraken gedaan kunnen worden over de grootte en indeling. Er kon slechts worden vastgesteld, dat dit huis aan de westkant begrensd werd door de steeg.

De funderingen van het derde huis bestonden uit houten planken, waarop stenen sokkels gemetseld waren. Op deze sokkels zijn vervolgens gemetselde bogen aangebracht, waarop de eigenlijke muren van het huis stonden.

De muren van de twee eerste huizen waren op dezelfde manier gefundeerd. Allereerst werden er houten palen in de grond geslagen; vervolgens werd hierop een brede houten plank gelegd, eventueel met houten stutpalen op zijn plaats gehouden; tenslotte werd op de plank de muur gemetseld. De muren hadden in de meeste gevallen een duidelijk getrapte fundering, dat wil zeggen: direct op de plank was de muur breder dan de uiteindelijke muur.

Hier en daar was de stenen fundering van de houten funderingsplank gegleden, waardoor een aantal muren opvallend scheef stonden.

Doornast zijn van een aantal muren de houten funderingspalen, door het gewicht van de muren, door de planken gestoten en in de muren zelf terechtgekomen.

Er mag dan ook geconcludeerd worden, dat het oorspronkelijke niveau, waarop de funderingen zijn aangebracht, hoger heeft gelegen dan tijdens het archeologisch onderzoek vastgelegd is. Een aantal palen stak een halve meter in de muren, waaruit opgemaakt mag worden, dat de verzakking daar op zijn minst een halve meter heeft bedragen.

Van een jongere muur is vast komen te staan, dat deze niet gefundeerd is geweest op een houten funderingsplank, maar op twee centimeter dikke plavuizen (18 x 18 cm). Deze oostwest lopende muur is achteraf in de buitenmuren van het huis ten westen van de steeg gehakt en geplaatst.

Duidelijk is nog te zien de steeg tussen de twee oude huizen. Deze steeg werd aan weerszijden begrensd door een opgemetselde anderhalf-steensmuur (eigen foto).

Het hout, dat voor de funderingen werd gebruikt bestaat voornamelijk uit eik en vermoedelijk els. Een aan de oostzijde van de steeg aangetroffen V-vormige balk is duidelijk eerder een deel van een schip geweest. Het vermoeden bestaat dan ook, dat een deel van het hout dat aangetroffen is, hergebruikt scheepshout betreft. Voor Purmerend, gelegen aan de Where, waarover handelsschepen en vissersvaartuigen voeren, een gebruikelijk gegeven.

Wanneer de opgravingsresultaten worden geprojecteerd over de bouwtekening uit 1965, blijken er veel overeenkomsten te zijn. Allereerst blijken de aangetroffen muren in de putwanden inderdaad de buitenmuren van het betreffende pand te zijn. Tevens blijken vrijwel

alle aangetroffen funderingen in relatie met de bouwtekening uit 1965 te kunnen worden gebracht en dat de opgegraven bewonings-sporen dus zonder uitzondering afkomstig zijn van het pand "Het Vergulde Wijnvat", dat voor het eerst in 1831 bij naam genoemd wordt, maar vermoedelijk al in de periode 1632-1650 gebouwd is.

Omdat de constructie van funderingen van de huizen aan weerszijden van de steeg exact hetzelfde is, mag men aannemen, dat ze ongeveer uit dezelfde tijd stammen.

Nadat beide panden vermoedelijk in de 1^e helft van de 17^e eeuw gebouwd zijn, heeft er een aantal verbouwingen plaats gevonden, wat ondermeer blijkt uit de dwarsmuur in het pand ten westen van de steeg en uit muurresten met een duidelijk afwijkende maat baksteen en een afwijkend soort specie. Ook de waterkelder is vermoedelijk later geplaatst. Opvallend is het gegeven, dat de meeste recente bouwsels op de oudere funderingen zijn gebouwd.

3. De vondsten

In totaal zijn er tijdens het onderzoek 265 fragmenten van aardewerk aangetroffen.

Het oudste materiaal dateert uit de 11^e eeuw. Het gaat hierbij om een randfragment met lintoor van een kogelpot. Andere vondsten uit de periode vóór 1400 zijn niet aangetroffen. Alle andere scherven dateren uit de periode 1^e helft 15^e eeuw tot en met het laatste kwart 17^e eeuw.

Vrijwel al het materiaal (95%) bestaat uit roodbakkend aardewerk. De rest uit geglazuurd steengoed (3%), wit bakkend aardewerk (1%) en kogelpot (1%).

Het materiaal is voornamelijk afkomstig uit ophogingslagen en niet uit gesloten vondst-complexen. De leden van de AWP hebben geprobeerd de verschillende scherven aan elkaar te passen, maar dat bleek slechts in een beperkt aantal gevallen mogelijk.

Het aardewerk bevestigt in ieder geval, dat de eerste sporen van activiteit in dit gebied uit de eerste helft van de 15^e eeuw dateren.

Het aanplempen van de Where heeft tussen 1450 en 1550 plaatsgevonden en het bouwrijp maken van de grond rond 1550.

Naast het aardewerk is er een tamelijk grote hoeveelheid metaalvondsten aan het licht gekomen. Naast de gebruikelijke grote hoeveelheden spijkers en ondefinieerbare stukjes schroot, is een tweetal vondstgroepen het vermeldenswaard: sintels en munten.

De gevonden sintels, die gebruikt werden in de scheepsbouw (foto ADC).

Sintels zijn dunne ovale plaatjes van ijzer, met aan twee zijden een rond of rechthoekig uitsteeksel. Sintels werden gebruikt in de vroegere houten scheepsbouw. De gevonden sintels zijn aan de hand van het aangetroffen aardewerk te dateren in de 15^e tot vroeg 16^e eeuw en zijn daarmee de oudste, die in Purmerend gevonden zijn.

Met behulp van een metaaldetector werden in totaal 76 munten gevonden, waaronder drie zilveren van buitenlandse herkomst.

Stadskernonderzoek als ondersteuning van de archeologie (door R.I.M. Teunissen)

In dit artikel zal het historisch onderzoek vanuit de bronnen aanwezig in de archieven betreffende bij het Streek Archief Waterland (SAW) worden belicht.

De onderzoeksresultaten spitsen zich toe op het adres Achterdijk 20 / hoek Kalversteeg (zie de bij op tegenstaande afbeelding).

Het historisch onderzoek

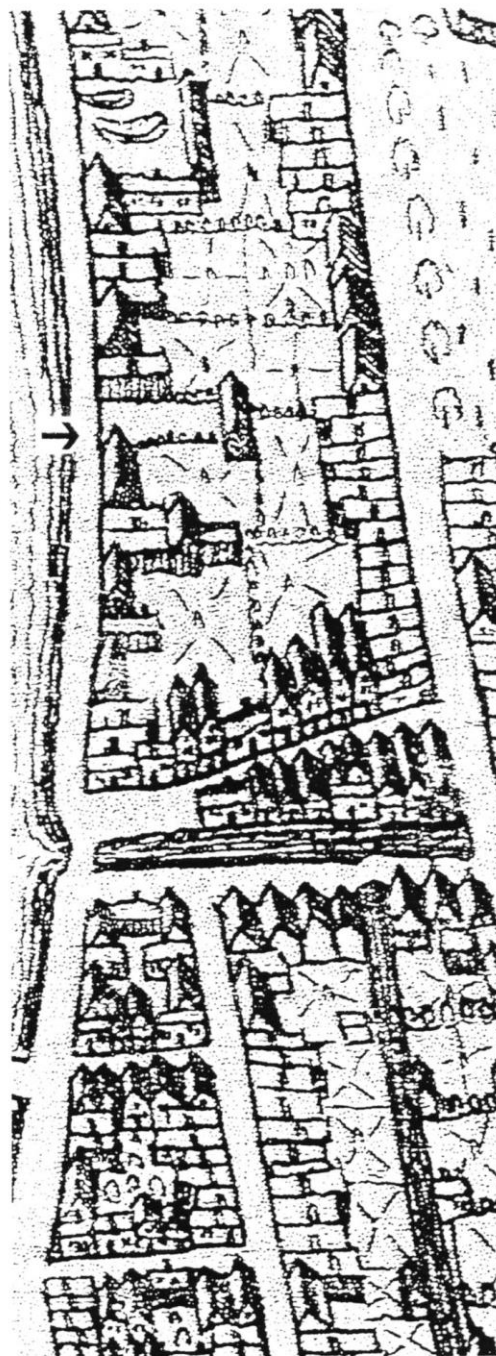
Het onderzoek spitst zich toe op de eigenaren en bewoners van de opgravingslocatie, in het bijzonder het woonhuis annex café-koffiehuis 'De Instaat' en de belendende percelen. De eerste periode in het historisch onderzoek wordt gekenmerkt door het ontbreken of fragmentarisch aanwezig zijn van bronnen. Hierdoor kan tot op heden geen aansluiting worden gevonden met het oudste eigenarenboek uit 1587 genaamd het Schotboek.

De eerste gedetailleerde stadsplattegrond die ons een inzicht geeft in deze vroege periode dateert van vóór 1632. Dit kaartmateriaal wordt toegeschreven aan Marcus Zuerius Boxhorn, een Nederlands historicus die leefde van 1612 tot 1669. Hij behaalde zijn hoogleraarschap geschiedenis in 1648 als opvolger van Daniël Heinsius.

De stadsplattegrond toont ons op de opgravingslocatie een huis dwars op de straat. Fragmenten van de boogfundering van dit huis zijn tijdens de opgraving aangetroffen.

Het huis kan derhalve gedateerd worden van vóór 1632. Het naburige pand 'Mouterij en Brouwerij van de Lelij' wordt vanwege de vermelding in het verpondingsregister van 1634-1635, eveneens gedateerd worden van vóór 1632.

Op de stadsplattegrond is eveneens duidelijk te zien dat de Achterdijk (toen genaamd Dijk Waartijde) maar beperkt is bebouwd. Een verhouding tussen de Achterdijk en de latere Waartmarkt bestaat eveneens nog niet.

Detail uit de stadsplattegrond van Marcus Boxhorn vóór 1632 (afb. SAW).

Deze straat, de latere Kalversteeg (in vroeger tijd vermeld als Koesteegh, Nieuwe Koesteegh, Koestraat en Wijde Steeg), is omstreeks 1650-1655 ontstaan. We weten uit een publicatie over de straten in de omgeving van de Achterdijk het volgende. Naast de belangrijkste straten lag een goot om het water in de grachten af te voeren. De bewoners van de (Achter)Dijk tussen de Koestraat en de Dijkkerpoort (= Purmerpoort) verzochten op 16 februari 1652 of de goot vóór hun huizen bij het verleggen van de straat op de oude hoogte mocht blijven zodat men het water in de Weer kon blijven lozen. De vroedschap besloot zoveel mogelijk met hun wensen rekening te houden. Op 25 oktober 1656 besloot de vroedschap om op 'stadsbeurs' de Nieuwe Koestraat aan te leggen. In de notulen staat 'aen de oude door te trecken' via de brug aan de Tuinstraat tot aan het 'secreet' toe. In het voorjaar van 1659 legde men een straat Achter de Dijk aan waardoor de molen beter bereikbaar werd. Door de nieuwe straten werd de toegankelijkheid binnen de stad vergroot. In totaal zijn er in de periode 1650-1680 zes nieuwe straten aangelegd.

Uit de verpondingsregisters is te herleiden dat in de periode tussen 1650 en 1660 een groot deel van het gebied rondom de huidige Koemarkt is ontstaan. In de bronnen komen we veel nieuwe huizen tegen onder de 'nieuw getimmertens'. Wat onduidelijk is in de verpondingsregisters, is dat de benaming "Dijck" wel erg ruim geïnterpreteerd werd. De onderzoeker dient derhalve de bronnen heel goed naast elkaar te leggen om verantwoorde resultaten te boeken. Achtereenvolgens komen we tegen in:

- 1) Losse lijst nieuwe getimmertens 1655
- 2) Nieuwe getimmertens in boek 1630-1655
- 3) Huidige straataanduiding

De cijfers voor de straataanduiding staan voor de verwijzing van het hierboven genoemde.

- 1) Nieuwe Koestraat, 2) Nieuwe Koestraat, 3) Koestraat
- 1) Dijck Suijtsijde, 2) Dijck Suijtsijde, 3) Koemarkt (zuidkant)

- 1) Dijck Suijtsijde, 2) Dijck Suijtsijde, 3) Koemarkt (oostkant)
- 1) Agter de Dijck, 2) Achter de Dijck, 3) Achterdijk
- 1) Achter de Dijck, 2) Achter de Dijk benoorden, 3) Koemarkt (noordkant)
- 1) Achter de Dijck, 2) Koemarkt Westzijde, 3) Koemarkt (westkant)
- 1) Agter de Dijck Oostzijde, 2) Weeshuisstraat, 3) Weeshuissteeg
- 1) opt Hofke, 2) opt Hofke, 3) onbekend
- 1) Dijck, 2) Dubbelde Buert van de Dijck, 3) Dubbele Buurt

Omdat het door ons onderzochte huis in een later stadium niet meer als 'nieuw getimmertens' is vermeld, kan worden verondersteld dat het huis tussen 1632 en ca. 1650 moet zijn gesloopt. De gekozen locatie voor het nieuw te bouwen huis en het naburige perceel, heeft destijds plaatsgevonden in het verlengde van de reeds aanwezige bebouwing.

De oudst betrouwbare gegevens betreffende de locatie worden gevonden in het register van de verpondingen uit 1652-1662, onderdeel van het Oud Archief Purmerend (OAP). De aansluiting met de periode 1630-1655 kan thans nog niet met zekerheid worden vastgesteld.

Onderstaand de bewoningsgeschiedenis van het pand in vogelvlucht:

Van 1652 tot 1656 (eigenaar, bewoning niet aangetoond)
Pouwels Rex en Adriaen Bruijn

Van 1656 tot 13.11.1699 (eigenaar, bewoning niet aangetoond)
Gerrit Claesz Brouwer, achtereenvolgens gehuwd met Lysbeth Dirck Bolters en Lysbeth Claes

Van 13.11.1699 tot 19.07.1724 (eigenaar, bewoning niet aangetoond)
Cornelis 't Hoen, gehuwd met Eefje Brouwers

Van 19.07.1724 tot 05.01.1735 (eigenaar, bewoning niet aangetoond)
Dirk Brouwer

Van 05.01.1735 tot 1789 (eigenaar, bewoning niet aangetoond)
Michiel Adamsz Rijkenberg, achtereenvolgens gehuwd met Lijsbet Pouwels, Aafje Knelis en Neeltje Albertsdr Wortel

Van 1789 tot 25.02.1833 (bij vererving) (eigenaar en bewoner)
Adam Rijkenberg, achtereenvolgens gehuwd met Hilletje Dwarsteeg en Trijntje Jans(s)ens
Het pand droeg toen de naam "Het Vergulde Wijnvat".

Van 25.02.1833 tot 31.08.1840 (eigenaar en bewoner)
Jan Rijkenberg, gehuwd met Jannetje Kramer

Van 31.08.1840 tot 23.05.1843 (eigenaar, bewoning niet aangetoond)
Gezin Paulus Visser

**De oude situatie op de Achterdijk in 1999
(foto Rob Bruijn - NNC).**

Van 23.05.1843 tot 06.12.1850 (eigenaar en bewoner)
Herbertus Dominicus Mattheus Versteeg, achtereenvolgens gehuwd met Fijtje Nooij en Grietje van Baar

Van 06.12.1850 tot 1862 (eigenaar en bewoner)
Jannetje Boots, gehuwd met Jan de Lange

Van 1862 tot 12.02.1880 (bij vererving) (eigenaar en bewoner)
Cornelis de Lange, gehuwd met Aaltje Paardebos

Van 12.02.1880 tot 10.02.1882 (eigenaar en bewoner)
Hendrikus Koster, gehuwd met Neeltje Dinkla

Van 10.02.1882 tot 18.04.1894 (eigenaar en bewoner)
Hendrik Ble[e]kemolen, gehuwd met Magdalena Meijssen

Van 18.04.1894 tot 1953 (eigenaar en bewoner)
Cornelis Johannes Vermeulen, gehuwd met Catharina Margaretha Zuurbier

Een schenking nader bekeken

(door P.J. de Groot)

Éénmaal per jaar wordt er een cultuurmarkt gehouden in Purmerend en zoals in voorgaande jaren was ook onze werkgroep weer van de partij. Onder begeleiding van onze PR-man Sjaak Bosma werd de stand ingericht, waarbij zowel lectuur als vondsten ten toon werden gesteld. Onder andere hadden wij het boek "Opgravingen in Amsterdam" opengeklapt op de tafel liggen. Hierin staan afbeeldingen van de daar opgegraven voorwerpen uit vervlogen tijden.

Na enkele bezoekers aan onze stand gehad te hebben, werden wij verrast door een bezoeker en haar partner, die een kreet van herkenning uitte en op één van de afgebeelde foto's in het bewuste boek wees. "Zo'n pot heb ik thuis staan", zei ze. Uiteraard gingen wij hier verder op in.

Het bleek, dat ze deze pot had gevonden op een gestorte berg aarde in de Gors-Zuid (nabij de Vurige Staart), toen zij daar woonde. In die periode (tussen 1975-1980), werden daar namelijk diverse grondwerkzaamheden verricht voor de nieuwe woningen, waaronder ook het aanbrengen van grond, die uit het centrum van Purmerend afkomstig was. Zij wees nogmaals op de afbeelding in het boek en wees een grape (kookpot) aan, die in de 13^e eeuw werd gedateerd. Zij vertelde tevens dat als wij interesse hadden in de pot, wij hem mochten hebben, maar we moesten hem dan wel komen ophalen.

Zo gezegd, zo gedaan. Een paar dagen later heb ik een huisbezoekje (bootbezoekje) afgelegd bij de familie Kerk die nu in een woonboot vertoeven.

Na eerst enkele tijd over de vondst van de bewuste pot te hebben gesproken, haalde zij hem van de bovenverdieping en bracht tevens enkele zalfpotjes mee, die haar man ooit eens had opgegraven aan het Venedien (op de plek waar nu de FEBO is gevestigd). Ook deze zalfpotten mochten wij hebben. De zalfpotjes dateren uit de 17e en 18e eeuw.

De bewuste pot bleek inderdaad een grape te zijn en nog wel een vrij vroeg exemplaar uit de 15e eeuw (tussen het jaar 1400 en 1500 in).

De grape die gevonden werd in een nieuwbouwwijk in de Gors-Zuid (eigen foto).

De grape was op één pootje na (deze pot staat op drie pootjes) helemaal gaaf. Deze voorloper van onze huidige metalen potten óf pannen kan ons een mooie indruk geven, van het gebruiksaardewerk, dat door onze voorouders werd gebruikt in Purmerend in de late middeleeuwen. Deze grape is gemaakt van rood aardewerk en werd om het enigszins waterdicht

te maken voorzien van loodglazuur, wat bij deze grape spaarzaam gebeurd is.

De grape heeft een zogenaamd 'worst-oor', een hoge iets uitlopende kraag zonder schenklip. De grape werd voor het bereiden van een maaltijd gebruikt. Om de inhoud (bijv. soep of pap) te verwarmen werd deze in het vuur gezet, waardoor aan de onderzijde zich een roetlaag vastzette. De grape zal ná restauratie in de collectie van het Purmerends Museum aan de Kaasmarkt worden opgenomen. Op de 3^e etage van het Museum is een deel van de archeologische vondsten tentoongesteld.

Een lid van de A.W.P. vertelt

(door V. Mul)

Beste clubleden,

Mijn naam is Vincent en mij is gevraagd een stukje over mijzelf en de club te schrijven.

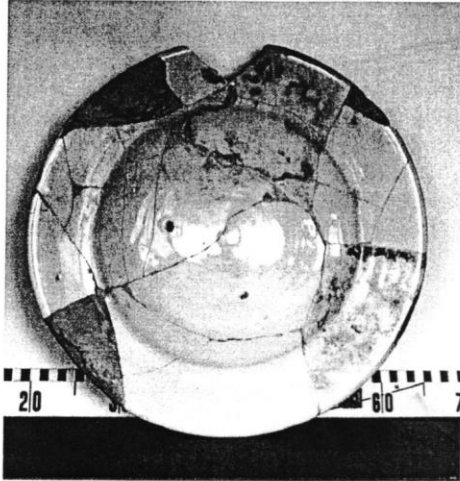
Ik ben inmiddels al weer bijna twee jaar lid van onze club en heb het nog steeds naar mijn zin. Ik weet nog goed dat mijn vader mij attent maakte op de "open dag" (dinsdag) en hij zei: "Misschien is het wel leuk om eens te gaan kijken wat die gasten daar allemaal doen en wie weet kunnen we wat leren".

Zo gezegd, zo gedaan. Mijn vader en ik zochten al veel langer naar oude spulletjes en het was altijd al een gezamenlijke hobby. Lang geleden zijn we begonnen met een metaaldetector en sinds een paar jaar kwamen daar ook oude stortplaatsen bij. Als je dan zo lekker bezig bent, vind je al heel gauw veel dingen, die je nog nooit eerder gezien hebt, laat staan dat je weet wat het is of hoe oud zoiets kan zijn.

Daarom leek het ons verstandig om lid van de club te worden en zo van alle gebundelde kennis gebruik te maken. Dat je ook vaak kan lachen om van alles en nog wat is natuurlijk mooi meegenomen.

Ik ben ook zeer geïnteresseerd in overblijfselen van dieren en eventueel mensen. Die komen

meestal wel voor in de grond waarin wij
wroeten. Komt dat even mooi uit!

**Het gedeeltelijk al gerestaureerde bord
waar Vincent de nodige tijd in heeft
gestoken (eigen foto).**

De laatste tijd richt ik mij op het herstellen van
oud aardewerk en het gaat met elk potje beter.
Lijmen, plakken, opvullen, schilderen en
aflakken hoort allemaal bij de werkzaamheden.
Prachtig is het ook, als er weer wat nieuws is
ontdekt. Dan komt iemand de club binnen met
het verhaal: "Hebben jullie dat al gezien in die
of die straat?"

Als het dan niet bekend is, wordt de heleboel
gemobiliseerd en gaat het hele zootje "even
kijken". Maar meestal zit iedereen met een of
ander werkje en hangt er een rustige sfeer.

Omdat ik zelf nogal een stressbaan heb, kom ik
prima tot rust op zo'n avond en ik kijk er elke
week best wel naar uit. Het is weer eens iets
anders aan je hoofd en het lijkt wel een soort
therapie.

*Dus sta je op het punt van instorten en kan je
het allemaal niet meer aan, dan zien we je
vanzelf wel verschijnen.*

DOEI !!

Een vondstwaarneming aan de Koemarkt (april 2001)

(door P.J. de Groot)

Het pand van het voormalig Chinese restaurant
Jade City aan de Koemarkt 36-38 en de daar-
achter gelegen gebouwen aan de Plantsoen-
straat 31-33 te Purmerend zijn gesloopt.

De gemeente had de werkgroep toegezegd het
gebied archeologisch te laten onderzoeken door
het Archeologisch Diensten Centrum (ADC) uit
Bunschoten. De opzet van het geheel was, dat
het ADC de sloop zou begeleiden en als er
opzienbarende vondsten met een historische
waarde zouden worden aangetroffen (zoals
funderingen, waterputten en/of beerputten), het
ADC de werkgroep zou inschakelen om hand-
en spandiensten te kunnen verlenen.

Alles leek naar tevredenheid geregeld en wij
hadden de verwachting snel te worden
ingeschakeld, zodra het onderzoek van start zou
gaan. De realiteit was echter geheel anders.

Op dinsdag 3 april kreeg de schrijver van dit
artikel om 14.30 uur het bericht, dat er druk
gegraven werd aan de Koemarkt door de firma
Hollenberg. Dit bedrijf was op de locatie alvast
begonnen met het verwijderen van diverse
funderingen. Ik ben direct gaan kijken en vroeg
ter plaatse aan de kraanmachinist, waar de
archeologische begeleiding was, want die kon
ik niet ontdekken.

De firma Hollenberg bleek opdracht gekregen
te hebben van aannemer C. Koning om te
beginnen met het schonen van het terrein en
bleek niets af te weten van archeologische
begeleiding.

Na enige verwarring heb ik het ADC gebeld
met de vraag waar de archeologen waren. Het
ADC begreep niets van de situatie en heeft met
spoed de gemeente Purmerend gebeld. Het
resultaat hiervan was, dat de werkzaamheden
direct stilgelegd werden. Helaas bleek de helft
van het terrein inmiddels verloren te zijn
gegaan voor archeologisch onderzoek.

Dit schonen is ons een doorn in het oog. Ook bij het onderzoek op de hoek Kalversteeg-Achterdijk, is aan de zijde van de Dubbele Buurt "alleen geschoond", omdat dit niet archeologisch bedreigd zou zijn.

Het opgravingsgebied gezien vanaf de Plantsoenstraat met een doorkijk naar de Koemarkt (foto Cees de Gooijer - NNC).

Samen met iemand van het ADC hebben leden van de werkgroep daar destijds staan te kijken. De archeoloog schrok behoorlijk, want niet alleen worden de funderingen verwijderd, maar ook wordt de grond tot drie meter onder het maaiveld omgezet, waardoor alle sporen definitief vernietigd worden.

Na al deze commotie is het verder schonen van de grond wel onder begeleiding uitgevoerd. Enkele leden van onze werkgroep besloten erbij te blijven en de twee archeologen ter zijde te staan. Op donderdag 5 april is er dan ook daadwerkelijk begonnen met het onderzoek.

Samen met Jan van Waard heb ik zoveel mogelijk alles afgezocht met een metaaldetector. Helaas werd er niet veel aangetroffen. Slechts enkele zeer versleten uiten uit de 17^e en 18^e eeuw en wat metaalrommel uit deze tijd.

De funderingsresten bleken uit de 18^e eeuw te stammen. Ze zijn door de archeologen wel kritisch bekeken, maar niet ingetekend. Sporen, die zouden kunnen wijzen op resten van het

Sint Ursula klooster zijn er niet gevonden, evenmin aanwijzingen voor een kerkhof van dit klooster op deze plek.

De tweede dag (vrijdag 6 april) ging eigenlijk als de voorgaande. Veel wachten en af en toe met de metaaldetector zoeken. Weer werd niet veel aangetroffen. Weinig fundering, weinig aardewerk en weinig metaalvondsten. Wel werd er een stuk hout gevonden, welke vermoedelijk uit de scheepsbouw afkomstig was. Dit stuk hout is hier gebruikt om de fundering te verstevigen.

Onder de metaalvondsten bevonden zich weer enkele vergane uiten. Een opvallende vondst is een Frans muntje vermoedelijk van vóór 1750. Sjaak Bosma kon hem niet goed determineren, maar gaat nog verder zoeken in de boeken.

De voorzijde heeft de nog leesbare tekst "L....DE FRANCE" en de letter D tussen twee Franse lelies. Op de keerzijde staat de buste van een vorst afgebeeld. Enkele slecht leesbare munten konden worden herleid naar FRISIA en dateren uit de 17^e eeuw.

Leuk is de vondst van een lakenlood, doorboord met een spijker. Vermoedelijk is dit lakenlood hergebruikt voor het vastzetten van een daklei. Het lakenlood dateert uit de 17^e eeuw en heeft als opschrift "WOLLE DEEKEN GEMAAKT BINNEN LEYDEN". Het lakenlood is ooit gebruikt om de kwaliteit van het weefsel aan te duiden en hierna vermoedelijk als trotseerlood hergebruikt.

Wegens het paasweekende en andere afspraken werd het onderzoek dinsdag 17 april voortgezet. Ik ben opnieuw samen met Jan van Waard aanwezig. Het ADC had een andere archeoloog gestuurd en na met haar kennis gemaakt te hebben, konden we beginnen.

Er werd nu meer aan de Plantsoenstraat zijde gegraven. Nadat de machinist enkele happen grond verwijderd had, kwamen er al enkele scherven naar boven. Bij naspeuring bleek het om een afvalkuiltje te gaan uit de 18^e eeuw. We hebben zoveel mogelijk scherven hieruit verzameld. Verder was het weer veel wachten, kijken en zoeken met de detector.

Jan van Waard vond nog een zilveren munt, erg versleten. 's- Avonds op de club determineerde Sjaak Bosma hem als een snaphaanschelling zonder jaartal uit Zeeland. Volgens de boeken is de munt te dateren tussen 1584 en 1600. Toch een leuke vroege vondst op deze plek.

De oude situatie aan de Koemarkt in 1999
(foto Cees de Gooijer - NNC).

Ikzelf heb alle scherven uit het afvalkuiltje schoongemaakt. Alle voorwerpen zijn te dateren in de eerste helft 18^e eeuw. Enkele voorwerpen waren redelijk compleet. Onder andere een gele kamerpot (pispot), die na veel pas- en plakwerk een leuk resultaat opleverde. Verder bevonden zich in deze schervenhoop vier zalfpotjes, twee vuurtestjes, een kan, kommen, fragmenten van een steengoed kruikje, en een groot fragment van een witte mosterdpot met nog resten van eierschalen erin. Erg leuk is het bordje met de tekst "Jan haelt mostert". Jan Mul (de vader van Vincent) is het bordje aan het restaureren. Ook Gerard Vermeulen werd door de plakwoede bevangen, hetgeen resulteerde in een bijna complete kan. De volgende dag (woensdag 18 april), zijn we weer aan de slag gegaan en we kregen bijval

van Rob Provoost. Helaas werd er deze dag weer erg weinig aangetroffen. Slechts enkele scherven aardewerk buiten hun context, een groot fragment van een bord met een roos erop afgebeeld en enkele botfragmenten, waaronder de rechteronderkaak van een everzwijn werden aangetroffen. Ook het metaal viel tegen. Aangetroffen werd de helft van een kaarsensnuit, een handgreepje van een kast, twee gespen en nog enkele voorwerpen.

De laatste dagen ontbrak de begeleiding van het ADC, omdat ze geen mensen meer tot hun beschikking hadden. Jan van Waard bleef wel een oogje in het zeil houden, maar langzamerhand kreeg de kraandrijver toch het overwicht en konden we nauwelijks meer graven of zoeken. Dit had toch niet veel opgeleverd, want de graafwerkzaamheden vonden plaats aan de Koemarktzijde, waar alles al verwijderd was.

Tot slot:

Er is een onderzoek geweest onder begeleiding van een archeologische dienst, iets wat wij als werkgroep juist proberen te bewerkstelligen en gelukkig steeds vaker lukt. De gemeente Purmerend is ontzettend bereidwillig en steunt ons waar zij maar kan. Toch kunnen er dingen gebeuren, die wij niet kunnen voorkomen. Dat geeft je een ontevreden gevoel. Dat anno 2001 volgens sommigen geen belangrijke historische gegevens verloren zijn, wil niet zeggen, dat toekomstige generaties archeologen deze leemte niet zullen betreuren.

Te verwachten opgravingen komende periode

De opgraving aan de Padjedijk nr. 11 zal zoals het zich nu laat aanzien een officiële opgraving worden. Er zijn al delen vrijgegraven en onderzocht, vooruitlopend op de officiële opgraving. Dit was noodzakelijk omdat niet duidelijk was, óf er gezien het tijdsbestek, nog wel mogelijkheden waren om e.e.a. op een goede manier in te plannen.

De inmiddels grotendeels opgeruimde resten, na de brand van het pand Padjedijk nr. 11, gezien vanaf de Kromme Steeg (eigen foto).

Naast het perceel van Padjedijk nr. 11, waar wij thans een opgraving uitvoeren, mag in overleg met de eigenaar van het perceel nr. 9, een

onderzoek worden uitgevoerd in het tuingedeelte. Getracht zal worden een gecombineerde opgraving van de beide percelen te bewerkstelligen.

In de Westerstraat zullen een aantal gebouwen gaan verdwijnen en wij hopen hier een officiële opgraving te kunnen realiseren.

In de Plantsoenstraat zullen ook enkele gebouwen gaan verdwijnen. Ook hier hopen wij een officiële opgraving te kunnen realiseren.

Versijnen eerstvolgende nummer "Onder N.A.P."

Het eerstvolgende nummer van dit blad zal naar verwachting, verschijnen in mei 2002.

Als u een bijdrage wilt leveren aan ons blad, dan verzoeken wij u de kopij (lieft als een tekstdocument op diskette) uiterlijk vóór half april 2002 aan te leveren. De praktijk leert, dat de voorbereidingstijd voor het maken van dit blad, minimaal één maand is.

Wij verzoeken u de kopij uitsluitend te zenden naar het postadres. Wij wensen u veel succes, met de totstandkoming van het door u, aan te leveren onderwerp.

De redactie.